

Asia: VN/2750/2020

Rikosasioiden sovittelupalveluiden siirto oikeusministeriön hallinnonalalle. Ohjausryhmän raportti ja esitys.

Lausunnonantajan lausunto

Pidättekö perusteltuna rikos- ja riita-asioiden sovittelun siirtämistä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalta oikeusministeriön hallinnonalalle?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Jos siirto OM:öön tapahtuu itsenäisen sovitteluviraston alle niin kannatamme yhden toimijan alle siirtymistä, mutta selvityksessä ei ole annettu muuta mahdollisuutta kuin siirto OM:n oikeusapu- ja edunvalvontaviraston alaisuuteen. Tämä ratkaisu voi heikentää sekä sovittelun asiakkaiden saamaa palvelua sekä voi heikentää vapaaehtoissovittelijoiden asemaa sovittelutoiminnassa.

Pidättekö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen yhteydessä, mahdollisesti perustettavassa valtakunnallisessa oikeusapu- ja edunvalvontavirastossa?

Ei

Miten perustelette vastauksenne?

Oikeusapu- ja edunvalvonnan alla sovittelutoiminnan itsenäisyys vaarantuu ja tässä tilanteessa kannatamme oman erillisen sovitteluviraston perustamista. Esityksen mukaan sovittelutoiminnan kehittämisessä noudatettaisiin samoja periaatteita kuin oikeusapu- ja edunvalvonnan kehittämisessä ja tämä periaate voi tuoda ei toivottuja kehittämistoimia sovittelutoimintaan. Lisäksi esteellisyysongelmat voivat hankaloittaa sovittelun tasa-arvoista toteuttamista asiakkaalle. Ensisijaisesti kannatetaan ja ehdotetaan selvityksessä esiin nostettua mahdollisuutta järjestää sovittelupalvelut valtakunnallisen järjestötoimijan toteuttamana. Järjestötoimintana voidaan myös tulevaisuudessa sovittelutoimintaa jäjestää esimerkiksi RIKUn toiminnan kaltaisesti.

Palvelun siirron ja oikeusapumallin/-rakenteiden käyttöönoton perusteeksi ei riitä pelkästään oikeusjärjestelmään kytkemisen ns. eromääräinen oletettava

kustannustehokkuus, oikeusapuviranomaisen valmiit rakenteet ja säästöt rikosprosessien ja tai sovitteluprosessien kustannuksissa. Toissijaisesti kannatetaan itsenäisen viraston perustamista sovittelutoimintaan.

Pidätkö perusteltuna sitä, että sovittelupalvelut tuotetaan valtion palveluina siten, että sovitteluhenkilöstö olisi valtion virkamiehiä?

En ota kantaa

Miten perustelette vastauksenne?

Osa sovittelun henkilökunnasta voisi olla vastuullisia virkamiehiä ja osa ei virkavastuulla. Työntekijöiden asema määräytyy tehdyn siirto ratkaisun mukaan ja jos siirtyvät vanhoina työntekijöinä niin työsuhteen ehtojen olisi pysyttävä samoina. Virkamiehiksi muuttumisen yhteydessä työsuhteen ehdot muuttuisivat, jolloin joissakin tapauksissa työntekijän ehdot voivat heikentyä.

Pidättekö perusteltuna, että joissakin erityistilanteissa palvelu voitaisiin tuottaa ostopalvelusopimuksin, kun palveluntarve sitä edellyttää?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Kyllä jos ratkaisuna olisi nykyisen kaltainen tilanne ja vain koordinointi vastuu siirtyisi OM:n alle ja kentän rakenne pysyisi palvelusopimus pohjaisena, joka on havaittu toimivaksi ratkaisuksi. Myös se vaihtoehto on varteenotettava, että jokin valtakunnallinen järjestökenttä hoitaisi ostopalvelusopimusten kautta koko sovittelutoiminnan OM:n kautta järjestettynä. Tämä vaihtoehto todennäköisesti parantaisi kansalaisten näkemystä riippumattomuudesta sekä puolueettomuudesta sekä lisäisi luottamusta palveluun. Tärkeintä kuitenkin on taata riittävät resurssit toiminnalle.

Millä keinoin voidaan mielestänne varmistaa, että sovittelun erityispiirteet säilyvät vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien periaatteiden mukaisina, jos sovittelupalvelut siirretään oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteyteen?

Kehittämistoimien lähtökohtana pidetään aidosti sovitteluprosessin ja restoratiivisten periaatteiden kehittäminen käytännön toiminnan pohjalta ja kehittämistä ei sidota OM:n muiden yksiköiden kehittämisen periaateisiin, jolloin vaarana on menettää toiminnassa hyväksi havaitut menetelmät.

Selvityksen mukaan on jo nyt tunnistettu ja tiedossa erilaisia ns. uusia haasteita, mitä nykyisessä käytössä olevassa mallissa ei ole olemassa. Eli toisin sanoen tiedetään jo nyt että, siirrosta on aiheutumassa myös vakavia haittoja.

Ratkaisu tähän haasteeseen olisi, että valtakunnalliset sovittelupalvelut tuotetaan yhden valtakunnallisen järjestötoimijan toteuttamana, valtion rahoittamana ja valtion ohjauksessa/tuella.

Millä keinoin vapaaehtoisten sovittelijoiden toimintaedellytyksiä voidaan vahvistaa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden yhteydessä?

Ottamalla vapaaehtoiset sovittelijat aidosti mukaan kehitystyöhön ja koulutusta lisäämällä sekä säilyttämällä joustava vapaaehtoisten alueellinen verkosto. Lisäksi tarvitaan suunnitelmallinen

vapaaehtoisten virkistystoiminta sekä järjestetään valtakunnalliset yhteiset tapaamiset vapaaehtoisten ja henkilökuntien välillä.

Puutteena on se, että käytännön sovittelutyötä parhaiten tuntevilta ja kenen työtä tämä konkreettisesti myös koskee – vapaaehtoisia sovittelijoita ei ole huomioitu /osallistettu. Eli parhailta asiantuntijoilta - ei ole kysytty näkemystä tai ratkaisuehdotuksia tähän liittyen.

Järjestötoimijana ja kansalaisyhteiskunnan edustajana toivomme, että vapaaehtoistoiminta ja sen koordinointi sekä yleisesti, että myös tässä tapauksessa valtakunnallisen sovittelun vapaaehtoistoimijoiden koordinoinnin osalta kuuluvat myös jatkossa järjestöille ja kansalaisyhteiskunnalle.

Miten arvioitte sovittelun siirron oikeusapu- ja edunvalvonnan yhteyteen vaikuttavan paikallisen, alueellisen tai valtakunnallisen sidosryhmäyhteistyön hoitamiseen?

Sidosryhmäyhteistyö on tärkeä riippumatta rakenteesta ja sen ylläpito ja kehittyminen täytyy turvata. Vaikutuksia on vaikea arvioida.

Voi vaikuttaa paikallisesti heikentävästi ja alueellisesti hieman parantaa esim. yhteistyötä muiden viranomaisten, poliisin ja syyttäjän kanssa. Kansalaisjärjestöjen kanssa yhteistyö voi heiketä viranomaisrakenteen vuoksi.

Sovittelussa on palveluohjauksen tarve merkittävä ja palveluntuottajat ovat usein alueellisia ja tämä voi tuoda haasteita sekä tarvitsee suunnitelmallista tukea.

Millaisia keinoja ehdotatte oikeusavun esteellisyyden periaatteiden huomioon ottamiseksi ehdotetussa järjestämismallissa?

Sovittelun toteuttaminen oman itsenäisen viraston alla tai valtakunnallisen järjestön kautta takaisi parhaimmat mahdollisuudet esteellisyyden huomioimiseen

Ehdotettu järjestämismalli parantaa sovittelupalveluiden yhdenmukaisuutta ja saatavuutta?

Kyllä

Miten perustelette vastauksenne?

Kyllä siinä mielessä, että yhdenmukaisuus lisääntyy, mutta ei välttämättä paranna saavutettavuutta. Saavutettavuus riippuu suureltaosin toimipisteiden sijainnista ja tiheydestä sekä sovitteluun käytettyjen tilojen toimivuudesta esim. ovatko tilat käytössä muunakin aikana kuin virka-aikana.

Miten arvioitte sovittelupalveluiden siirron vaikuttavan julkisen oikeusavun, yleisen edunvalvonnan sekä talous- ja velkaneuvonnan palveluihin?

Voi vaikuttaa myönteisesti, mutta esteellisyyden ja asiakkaan tietosuojaan osalta voi tulla haasteita.

Asiakasnäkökulmasta tämä voi aiheuttaa selvityksessäkin tunnistettuja haasteita ja ongelmia palvelujen tarjoamisen ja järjestelyjen kannalta, joita tulisi välttää jo asiakaslähtöisen palvelumuotoilun yhteydessä/kannalta.

Pidätekö perusteltuna sovittelun siirrolle suunniteltua aikataulua vuoden 2024 alussa?

En ota kantaa

Miten perustelette vastauksenne?

Siirron aikatauluun vaikuttaa suuresti valittu menettelytapa. Joka tapauksessa on varmistettava riittävä siirtymisaika.

Järjestötoimijana haluamme tukea ja olla mukana vaikuttamassa, kehittämässä ja tuottamassa palveluita sekä siirtymäkaudella, että sen jälkeen niin, että muutokset olisivat mahdollisemman kivuttomia, sujuvia ja asiakaslähtöisiä.

Siirtymäkaudesta ja keskeneräisestä vapaaehtoistoiminnan rakenteesta voi aiheutua myös mm haavoittuvuutta vapaaehtoistoimijoiden rekrytoinnille ja nykyisten sovittelijoiden jaksamiselle ja jatkohalukkuudelle. Tärkeä on kuulla myös vapaaehtoisten ääntä ja ehdotusta tässä rakenneuudistuksessa, kuten myös nuorten ääntä ja ehdotuksia heitä koskevissa asioissa ja palveluissa.

Rikosoikeudellisesti ja rikosentorjunnan ja restoratiivisen oikeuden näkökulmasta sovittelu on erittäin tärkeä väline erityisesti nuorten osalta.

Onko teillä vielä mielessänne ohjausryhmän esitykseen liittyen joitakin riskejä tai etuja, joita raportissa ei ole käsitelty?

Mielestämme on tärkeää, että selvityksessä ohueksi jäänyttä järjestölähtöisen toimintamallin arviointiin palataan ja selvitetään mahdollisuus toteuttaa toiminta Rikosuhri-toiminnan tyyppisesti.

Selvityksessä ei ole riittävästi huomioitu ja karoitettu vapaaehtoisten sovittelijoiden näkemyksiä siirron suhteen.

Lähisuhdeväkivallan, nuorten ja riita-asioiden huomioiminen ja näihin OM:n kanta ei selvityksessä tule ilmi. Kuitenkin LSVV:n ja etenkin nuorten sovittelut ovat selvästi viimevuosina lisääntyneet. Nämä kohderyhmät ovat tulevaisuudessa tärkeitä niin juttujen selvittämisen kuin ennaltaehkäisevän vaikutuksen näkökulmasta katsottuna. Näitä ryhmiä ei saa unohtaa.

Tuupainen Ari
Harjulan Setlementti ry - Harjulan Setlementti ry:n toiminnanjohtaja /
sovittelutoimiston johtaja.